

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 20 Juni 1881 (Staatsblad N. 124.)

Zondag 5 Juni 1910. N. 1692.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnements en Advertentieaan de ADMMISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 99, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag v. namiddags te 12 uren worden ontvangen, komen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.50, voor België per jaar f 6.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnements worden aangegaan door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.50, voor elken regel meer f —.30. Aanvragen en vernedeling van afgedrukte v. —.12 per regel.

Pro Siege.

DERDE REEKS. (Zesde gedeelte).
Het Koningschap van Christus en de Wetenschap.

ONS MENSCHELIJK WETEN.

En Jesus, bij hem komende, sprak tot hen, zeggende: Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Matth. 28 : 18.

Het Koningschap is macht. Alzoo is overal, waar aan Jesus macht wordt toegekend, sprake niet van zijn Leeraarsambt, noch ook van zijn Hoogepriesterschap, maar van Jesus als Koning. Tot tienmaal toe nu wordt ons in de Heilige Schrift op de meest stellige wijze betuigd, dat de macht over alle dingen in de hand van den Christus is gesteld. Ten eerste in Matth. 11 : 27, waar het heet: „Alle dingen zijn mij overgegeven van den Vader“. Ten tweede in Luk. 10 : 22, waar het heet: „Alle dingen zijn mij van mijn Vader overgegeven“. Ten derde in Joh. 3 : 35, waar staat: „De Vader heeft den Zoon lief en heeft alle ding in zijn hand gegeven“. Ten vierde in Joh. 5 : 22, waar Jesus het uitsprekt: „Want ook de Vader oordeelt niemand, maar heeft al het oordeel aan den Zoon gegeven. Rechtspraak nu gaat principieel altoos van den Koning uit, en is de macht die beslissing geeft tot zelfs over leven en dood. Ten vijfde in Joh. 13 : 3, waar Johannes ons zegt: „Jesus, wetende dat de Vader hem alle dingen in de handen gegeven had“. Ten zesde in Luk. 17 : 2, waar Jesus het Hoogepriesterlijk gebed inleidt met deze woorden: „Gelijkerwijs Gij hem macht gegeven hebt over alle vleesch“. Ten zevende in Matth. 28 : 18, toen Jesus, vlak voor zijn hemelvaart, het uitsprak: „Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde.“ En tenslotte in 1 Cor. 15 : 27, waar de apostel zegt: „Want Hij (God) heeft alle dingen aan zijn voeten onderworpen.“ Ten negende in Hebr. 2 : 8, waar het heet: „Alle dingen heeft Hij onder zijn voeten onderworpen.“ En tenslotte in Ef. 1 : 20, waar ons wordt aangezegd: „En heeft hem gezet tot zijn rechterhand in den hemel, verre boven alle overheid, en macht, en kracht, en heerschappij, en alle naam die genoemd wordt in deze wereld en in de toekomst, en heeft alle dingen zijn voeten onderworpen“. Het is alsof voorvoorgevoeld was, hoe zelfs de Kerk van Christus zijn Koningschap in de schaduw zou stellen, en of juist daarom bijna geen waarheid in de Schrift ons zoo herhaaldelijk, en in zoo alomvattende en beslissende termen, op het hart wordt gedrukt, als juist dit stellige feit, dat niets aan de macht van den Christus onthouden is, want dat alle dingen, alleen God de Vader zelf uitgezonderd, hem zijn overgegeven en aan zijn voeten onderworpen zijn. Hoe zou dan de Wetenschap, een zoo ver en zoo diep in het Christendom ingrijpende en het leven zoo alrijdig beheerschende factor, aan de macht van den Christus onttrokken kunnen zijn? Zelfs is het in dit opzicht opmerkelijk, hoe in het Nieuwe Testament herhaaldelijk Psalm 8 : 7 op den Christus wordt toegepast. Daar toch lezen we: „Gij doet hem heerschen over de werken uwer handen en Gij hebt alles onder zijn voet gezet. Schapen, ossen, alle die; ook mede de dieren des velds, het gevogelte des hemels, en de visschen der zee; hetgeen de paden der zee doorwandelt“. Al is het toch, dat dit hier in beginsel op den mensch slaat, die door zijn kennis al deze heerschappij over de wereld der dieren uitoefent, in zijn uitnemendsten zin wordt toch ook dit bovenal als op den Christus toepasselijk verklaard.

Tusschen kennis en macht bestaat een natuurlijk verband. Vaak drukt men dit uit door op den samenhang van kennis en kunnen te wijzen. De wonderen werken, die Jesus deed, zijn niet alleen een machtsopenbaring, maar pleiten evenzeer voor een kennis, een wetenschap, die Jesus van de geschapen dingen bezat, die ver boven onze kennis uitgaat. Jesus' heerschappij over de „boze geesten“, waarvan de slachtoffers hem om redding aanriepen, onderstelt dat deze geestenwereld voor Jesus geen onbekend gebied was. Niet, alsof we daarom bij Jesus psychiatrische studies onderstellen, maar toch was het evenmin de Goddelijke alwetendheid die hem op dit demonisch gebied macht schonk. Ook de boze geesten toch wierp hij uit, niet als God, maar als in onze natuur ingegaan. Vandaar, dat Jesus dan de macht om de boze geesten uit te werpen, ook aan zijn discipelen mededeelde. Deze komen dan ook van hun zendingstocht door Palestina terug, al jubelend en dankend, dat de geesten hun onderworpen

waren. Slechts van één geval lezen we, waarin ze den demon niet uitwerpen konden, en dan zegt Jesus hun, dat dit niet aan dien demon, maar aan henzelfen lag. Ook bij de genezing van zieken onder het volk, onderstelt de macht tot genezing kennis en wetenschap van de kwaal en haar oorzaken. En neemt men de natuurwonderen, zooals de spijziging, het wandelen op zee, het stillen van den storm, het doen verdorren van den vijgenboom, dan gaat toch ook dit alles niet magisch toe, maar verricht Jesus dit alles met klare bewustheid, wist Jesus wat hij deed, en hield de machts-oefening steeds verband met Jesus' inzicht in de dingen, met zijn weten van de dingen, en met de hem vanzelf eigene kennis. Nergens ontvangt ge den indruk dat Jesus een tooverstaf hanteert. Die deed opgeld bij de heidensche volken, wier Priesters, Magiers of Goëten werkten met natuurkrachten, waar het volk niets van af wist, en die dan 't volk door de vertooning en de werking dier krachten bedrogen. Bij de wonderen van Jesus daarentegen ontvangt ge steeds den indruk, dat Jesus zich op elk gebied van 't leven thuis gevoelt; er zich zonder iets ook maar, dat naar het gedwongen zweemde, op bewoog; en dat hij de groote wonderen tot stand brengt zonder eenigen ophof, als ware het de eenvoudigste, meest gewone zaak ter wereld. En zoo weinig beroept Jesus zich daarbij op de eigenschappen van zijn Goddelijke natuur, dat hij tot zijn jongeren zegt: „Indien gij gelooft, zult gij groter dingen doen dan deze.“ Voor hun geloofskracht zou 't alles zwichten. Iets wat Jesus eens zelf zoo kras uitsprak, dat hij zeide: Had uw geloof maar de grootte van een mostaardzaadje, ge zoudt tot den berg zeggen: Word opgenomen en in de zee geworpen, en het zou geschieden. Ge kunt dus niet zeggen, dat er tusschen onze wetenschap en Jesus' kennen en kunnen een niet te overbruggen kloof gaapt. Hoever beide bij den eersten oogopslag ook uiteengaan, toch blijft er verband. Jesus wist wat hij wist, anders dan wij wijs door wetenschap worden, maar toch blijven we ook bij Jesus binnen de perken van onze menselijke natuur, en van het weten dat aan onzen menschenlijken geest gegund is.

Verliest men dit laatste uit het oog, dan ligt het voor de hand, om bij Jesus' weten aanstonds aan de Goddelijke alwetendheid te denken, maar dan viel uit Jesus' weten ook niets voor onze menselijke wetenschap af te leiden. En toch, zal er van Jesus' Koningschap ook het gebied der wetenschap sprake kunnen zijn, dan is voor alle dingen noodig, dat we voelen, hoe Jesus' weten en ons weten, hoezeer ook verschillend, in soort één zijn. Vooral de Gereformeerden legden er daarom steeds nadruk op, dat, blijkens het Evangelisch verhaal, Jesus' weten ten eerste een grens had, en ten andere zich ontwikkelde. Als Jesus betuigt, dat de dag van zijn wederkomst bepaald is, maar zoo dat van die ure niemand weet, ook niet de engelen, noch de Zoon, maar alleen zijn Vader, dan belijdt Jesus op dit punt zijn onwetendheid. En als we Luk. 2 : 52 lezen, „dat Jesus toenam in wijsheid, en in grootte, en in genade bij God en de menschen“, iets wat in vs. 40 dan nog nadruk aldus wordt uitgelegd: „En het kindeke wies op en werd gesteekt in den geest, en vervuld met wijsheid, en de genade Gods was over hem“, — dan blijkt hieruit dat er bij Jesus een vermeerdering en toeneming van zijn weten plaats greep, gelijk dit binnen ons menschenlijker kader valt. Waren er nu dingen van welke Jesus zelf verklaart, dat hij ze niet wist, en hooren we van den anderen kant, dat de wijsheid die in Jesus was, d. i. zijn weten, zich uitbreidde, — dan staan we zoo wel bij dat niet weten als bij dat allengs zich verkrijken in weten, voor twee verschijnselen die vanzelf de alwetendheid uitsluiten. Zoo komen we dan ook noodzakelijkerwijs tot de slotsom, dat het weten in Jesus een menschenlijke weten was, en zoo vinden we vanzelf het aanknopingspunt voor onze wetenschap in het weten van Jesus.

Juist daarom echter treft het ons te meer, dat Jesus weten ons gewone weten zooverre te boven ging. Zoo lezen we in Joh. 2 : 23 — 5 van Jesus eerste prediking te Jeruzalem, dat velen, ziende de teekenen die hij deed, in zijn naam geloofden, maar dat Jesus zich zelf niet aan hen toebetrouwde, omdat hij hen allen kende, en omdat hij niet van noode had, dat iemand getuigen zou van den mensch, want hij zelf wist wat in den mensch was.“ En evenzo lezen we in Joh. 6 : 64: „Want Jesus wist van den beginne, wie ze waren die niet geloofden.“ Niet minder opmerkelijk is, wat we van Nathanael lezen, als Jesus tot hem zegt: „Eer u Philippus riep, daar gij onder den vijgenboom waart, zag ik u“; iets wat Nathanael derwijls aangreep, dat hij terstond daarop

uitriep: „Rabbi, gij zijt de Zoon Gods, gij zijt de Koning Israels.“ Zoo ook lezen we meer dan eens, dat als de discipelen apart gingen en onder elkander de verhandelden, Jesus toch hun overleggingen, zonder ze beluisterd te hebben, zeer wel begreep en kende. Drie jaren vooruit lezen we, niet dat Jesus vermoedde, maar dat hij wist wie hem verraden zou. Jesus wist vooruit dat Petrus hem in zijn lijdensnacht, eer de haan kraaide, driemaal verloochenen zou. Evenzo wist Jesus vooruit, en kondigde het in Caesarea Philippi aan zijn jongeren aan, dat hij sterven zou aan een kruis, en dat hij, na gestorven te zijn, ten derden dage uit den dood zou verrijzen. Jesus wist vooruit, dat hem de verheerlijking op den Tabor wachtte, en klom daarom met zijn drie meest geliefde jongeren dien berg op. Zoo ontvangen we, heel het Evangelie door, telkens weer den indruk, dat Jesus een hooger, een meer volkomen weten bezat, dan den mensch pleegt ten deel te vallen. Dit geeft dan zoo licht aanleiding tot de voorstelling, alsof dit alles uit Jesus' Goddelijke alwetendheid zou te verklaren zijn, en hierdoor snijdt men dan onwillekeurig allen samenhang tusschen Jesus' weten en ons weten af. Plaatst men zich nu eenmaal op dit standpunt, dan gaat uiteraard Jesus' weten geheel buiten onze wetenschap om, en is het ons niet mogelijk den overgang tusschen Christus' Koningschap en onze wetenschap te vinden. Als Jesus tot den geraakte zegt: „Sta op en zondig niet meer“, toont Jesus te weten, dat zijn verlamming samenhangt met vroeger door hem begane zonde, hoewel Jesus hem op dat oogenblik voor het eerst ontmoette. Wij zouden alleen door navragen daar achter zijn gekomen, zoo zijn ouders of vrienden ons op de hoogte hadden gebracht, maar Jesus weet het onmiddellijk, weet het zonder navragen, weet het uit zichzelf. Zal dit alles nu desiettemin in Jesus het karakter van menschenlijke weten dragen, dan worden we voor de vraag geplaatst, of ons menschenlijke weten al dan niet steeds aan onderzoek is gebonden en op navraag berust, of wel dat een onmiddellijk weten ook aan ons menschenlijke weten kan zijn. Dit punt moet derhalve nader worden onderzocht.

Te dezen opzichte nu zij er in de eerste plaats op gewezen, dat in onze menschenlijke natuur de aanleg schuilt voor de aanwending van een wetenmoeten, dat thans niet meer als regel in den mensch gevonden wordt. Denk b. v. aan de dusgenaamde clairvoyance, of helderziendheid. Slechts bij enkele personen komt dit verschijnsel nog voor, maar het vertoont zich dan toch in hun menschenlijke wezen, en blijkt derhalve in zijn oorsprong niet vreemd aan onze natuur te zijn. Vooral door Von Swedenborg is op dit verschijnsel nogmaals de aandacht gevestigd. Zoo weet men dat Von Swedenborg, bijkomende waar hij was, een brand waarnaam, die op een afstand van dagrizen was uitgebroken, en waarvan het een dag later ingekomen bericht Von Swedenborg's waarneming als volkomen juist bevestigde. Verwant hieraan zijn de dusgenaamde voorgevoelens van komende gebeurtenissen, waarop reeds een man als Cicero nadruk legt. Hoewel in anderen vorm, doet zich iets soortgelijks ook bij slaapwandelaars voor. Langen tijd waande men aan de slaapwandelaars bewustzijn te moeten ontzeggen, maar hiervan is men teruggekomen. Er moge in hun wonderen slaap verandering van hun bewustzijnsvorm treden, maar wat ze doen, kunnen ze niet bewusteloos doen. Alleen moet men ze in hun eigenaardigen bewustzijnsvorm niet storen, want in hun gewone bewustzijn kunnen ze niet doen, wat ze doen als ze in dien gewijzigden vorm met hun bewustzijn zijn ingegaan. Ze klimmen dan over daken, loopen langs goten, en doen toeren, waarvan zij wie 't aanziet, maar alles gaat met vasten tred; angst kennen ze niet, en mits men ze begaan laat, komt alles terecht. Ook hier nu schuilt natuurlijk een weten in, een weten hoe ze den voet moeten zetten; niet een weten door begrijpen of als resultaat van oefening, maar een onmiddellijk weten, dat hen noot in den steek laat. Hypnotische en biologische, mits niet gesuggereerde, verschijnselen kan men hier bijvoegen; ook onder de vele verhalen van gemeenschap met afgestorvenen kan niet alles als zelfbedrog worden weggecijferd. Dat wij zelve zulke verschijnselen niet hebben, bewijst niet dat ze niet bij anderen kunnen bestaan; en hoe scherp kritisch men ook al wat tot dit gebied behoort, toetse, toch komt men altoos weer tot het resultaat, dat zich nu en dan tekenen voordoen van een gewaarwordings- en weetvermogen, dat bij verreweg de meesten niet meer werkt, maar

dat toch blijkt aan onze menschenlijke natuur niet geheel vreemd te zijn. Er moge zich hier bedrog onder mengen, het bijgeloof moge er zich van meester hebben gemaakt, zelfs demonische werkingen mogen er zich onder mengen, maar na aftrek van dit alles bespeurt men toch, dat er nu en dan overblijfselen naderen van een weetvermogen, dat thans opheeld een algemeen menschenlijke bezit te zijn. En te waarschijnlijker is het, dat hierbij van afslijting sprake is, daar ook Adam de dieren doorzag op een wijze, die ons ontgaan is, ook al moge er in den temmer nog iets van naderen, en zelfs nu nog bij zeer laagstaande, weinig ontwikkelde volken een instinctief weetvermogen werken, dat bij hooger ontwikkelde volken niet meer bestaat. Instinct nu, hoe ook besien, is altoos een weetvermogen, dat tot zeker doen in staat stelt.

Al nu wat op deze lijn ligt, maakt onwillekeurig den indruk, dat het niet aangeleerd is, maar of aangeboren, of ingegeven, en dan meest in gereeden vorm. Er komt ook eenige ontwikkeling van het instinct voor, maar die ontwikkeling is altoos ondergeschikt, het onmiddellijk karakter van het instinctieve blijft hoofdzak. Iets wat nog te sterker in het oog springt, zoo ge hetgeen instinctief bij den mensch voorkomt, vergelijkt met het dier-instinct. Een enkele spinneweb is in dit opzicht reeds een zoo sterk sprekend getuigenis. Houdt men de pas uit den elzrak uitgekropen spinnen terstond apart, zodat ze nooit een webbe gezien hebben, toch spinnen en weven ze, na gegroeid te zijn, hun eigen webbe geheel volgens model, met de grootste zekerheid, en nu het rag, uit het eigen lijf getrokken, behoortlij gladgemaakt te hebben. En daarbij spinnen ze de draden op de precies juiste afstanden, zetten op die overlangs gespannen draden de dwarsdraden weer precies op de juiste afstanden aan, en leveren in korten tijd een webbe af, die zoo volmaakt in zijn afmetingen is, dat geen mensch, zonder hulp van werktuigen, enkel met de hand, zulke kunstwerk zou kunnen afleveren. Soortgelijke instinctieve verschijnselen nu vindt ge in de dierenwereld telkens. De zwaluw met haar nest, de trekvogel met zijn onbekenden tocht, de bij met haar graat, de mier met haar voorraad-schuren, het verraadt alles een instinctieve vaardigheid, die ons verbijstert; een vaardigheid die niet aangeleerd, die niet afgezien is, en die zich bij elk nieuw exemplaar van dezelfde diersoort weer even duidelijk vertoont. Toch kan men niet zeggen, dat hierin een natuurkracht werkt, die het dier slechts als werktuig gebruikt. Wel ter dege is het de spin, de bij, de mier zelf die het wil, er zich op toelegt, er zich voor inspant, het begint, 't volvoert, en als het gereed is, er zijn profijt van trekt. Dit instinct is en blijft dan ook nog steeds een onbegrepen en overklaard iets. Want wel heeft men ook het instinct uit de Evolutie pogen te verklaren, zeggende dat het tot stand kwam door overgeërde eigenschappen; maar wie ooit, al was het maar het spinnen van een spinnewebbe met aandacht gevolgd heeft, ziet terstond het volstrekt onhoudbare van zulk beweren in. Zulk een webbe komt uit één plan, naar één gedachte, en naar vaststaande evenredigheden tusschen de takken te hangen, en zelfs de keuze van de plaats voor het web is voor elke spin van overwegend belang.

Op eenigszins verwijderden afstand van deze verschijnselen ligt wat zich als genie en kunst openbaart. Ook bij deze beiden ontmoet ge dezelfde tegenstelling tusschen het onmiddellijk eigene, en het door onderwijf of oefening aangeleerde. Genie en kunst staan dicht bij de gewone menschenlijke verschijnselen, omdat ze zich meer aansluiten aan het gewone doen, en niet op eens er zijn, maar allengs onthullen, en evenmin in zichzelf genoegzaam zijn, maar vaak hulpmiddelen niet versmaden. Maar hiervan afgezien, staat men toch ook bij het genie zoowel als bij den kunstenaar voor een raadsel. Afstemming lost ons dit raadsel niet op, want de machtigste geesten zijn vaak geboren uit geheel onbeduidende ouders. Bij de meesten van deze mannen en vrouwen van hooger aanleg kondigde zich in hun jeugd hun hooge roeping gemeenlijk veel eerder voor anderen, dan aan hen zelve aan. Enkel hunner zelfs waren eerst traag in hun ontwikkeling. Maar begint bij zulk een geniaal man, of bij zulk een hoog kunstenaar, de innerlijke inspiratie eenmaal door te werken, dan is het meest als een stroom die door de dammen breekt, dan komt 't er op eens, en is er op eens, en we zien het, maar verklaren het ons niet. We zien het, maar waarom het zoo is, en hoe 't er kwam, blijft ons een raadsel. Het is dan ook begrijpelijk, dat oudtijds

de sage opkwam, dat men in deze buitengewone personen met halfgoden te doen had, of althans met bovenmenschenlijke wezens. Vooral in oude tijden toen het genie zich meest in heldedaden uitte, laat zich dit licht verstaan. Een Nimrod, een Hercules waren geen genieën, die op letterkundig erf blonken, maar mannen van de daad, mannen van het type van een Napoleon; slechts met dit verschil, dat zij redders en bevrijders, waren, waar Napoleon zich met de overmacht van zijn veelheersgaven op de volken wierp, om ze te onderdrukken. In zulke bevrijders nu sprak een hooge kracht, een rijke vaardigheid, een aanhoudend slagen, dat boven het menschenlijke scheen uit te gaan, en vandaar de volkswaan, dat men in zulke mannen met goden of halfgoden te doen had. Ons daarentegen boezemen deze genieën op allerlei terrein, en zoo ook kunstenaars die werkelijk kunstenaars bij Godes gratie zijn, juist daarom zoo hooge belangstelling in, omdat we weten, dat ze met de hooge spanning van hun geest toch de grenzen van onze menschenlijke natuur niet overschrijden, zodat onze menschenlijke natuur metterdaad blijkt de vatbaarheid en aanleg te bezitten, om zulk een hoogere geestvorming in zich te dragen.

Verwant hiermede, zij 't al van lager orde, is de tact en de Chokma. Ook de tact moge voor oefening vatbaar zijn, maar aanleeren laat ze zich niet. De één heeft ze, de ander mist ze; wie ze heeft bezit ze van zelf, en wie ze mist, leert ze nooit. Aan zekere vaste gewoonten moge men zich gewennen, en zekere tactische regelingen moge men overnemen, maar de eigenlijke tact in het leven, om op een gegeven oogenblik uit de vele mogelijkheden die zich aanbieden, steeds terstond en zonder aarzelen de juiste keuze te doen, is een verborgen, onmiddellijk weten, dat zich niet nader verklaren laat. De kundigste geleerden zijn er veelal geheel van verstoken, terwijl een gansch gewone boerenvrouw op haar erf er soms in breeken kring door heerscht. Juist hierdoor is de tact verwant aan de Chokma, een Hebreeuwsch woord dat de Wijsheid beteekent. Ieder voelt, dat een wijs man iets heel anders is dan een geleerd man. De Wijsheid, waarvan in de Schrift gedurig sprake is, is niet geheel aangeboren, want ze wordt ook aangeleerd en breidt zich uit, maar ze onderstelt toch een gesteldheid des geestes die er zich toe leent. Die Wijsheid bedoelt een blik op het leven, die met het wezen van het leven overeenkomt, en daarom in en door het leven den juiststen weg weet te vinden. Voor de verstandigen en geleerden vaak verborgen, kan ze den kinderkens geopenbaard worden. Ze drijft op zekere natuurlijke inspiratie, en houdt daarom verband met de vreeze Gods. „De vreeze des Heeren is het beginsel der Wijsheid“. En wat op die manier als Wijsheid onder menschen openbaar wordt, vindt haar bron en oorsprong in de Wijsheid, die van eeuwigheid voor Gods aangezicht speelde in het Eeuwige Woord. Genie, hooge kunstgave, vaste tact, levenswijsheid, in den zin van de Chokma, het ligt daarom alles op dezelfde lijn. Ook al worden ze door opvoeding en oefening ontwikkeld, toch wijzen ze op een eigen oorsprong; zijn ze verschijnselen van onmiddellijk inprenting in het gemoed, en alsoo van iets waarvoor de aanleg met en in de geboorte zelve gegeven was; doch altoos zoo, dat ze de grens van hetgeen in onze menschenlijke natuur bestaanbaar is, niet overschrijden en alsoo binnen den kring van het menschenlijke vallen, mits ge het menschenlijke neemt in verband met de hoogere inwerkingen, die de menschenlijke natuur toelaat.

Zelfs de Profetie spreekt hier mede. Elk profetie spreekt zijn eigen taal. Vergelijk maar de taal van Amos, den veehoeder, met de zijn ontwikkelde, hoogstaande taal van een Jesaja. De profetie is niet maar een op goed geluk af gekozen persoon. „Eer ik u in uwer moeders buik formeerde, heb ik u gekend“, zegt de Heere. Een profetie is reeds in zijn geboorte op het profeteeren aangelegd. Hij is niet een gramphoon, die werktuigelijk de klanken opvangt, maar een van God verkorene, die de Goddelijke gemeenschap geniet, wiens gedachte, wiens zinnen en peinsen door God bewerkt wordt, en die alnu uit wat God in zijn gedachte werkte, in eigen taal en in eigen beeld de gedachten Gods uitsprekt. En ook hier blijkt alzoo, dat onze menschenlijke natuur door haar Schepper zoo is aangelegd, dat ze de mogelijkheid in zich draagt, om vertolkend van de Gedachten Gods in menschenlijke taal onder menschen te doen uitgaan. Uit al welke verschijnselen dit volgt, dat men bij de beoordeeling van het weten van Jesus, gelijk hij als Zoon des menschen zich uitsprak, niet te rekenen heeft met de beperkte gaven van onze natuur, gelijk die